

CARPATHIAN FOUNDATION – HUNGARY

INVESTÍCIA DO RANÉHO VEKU JE V ZÁUJME NÁS VŠETKÝCH

CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY A SKÚSENOSTI LOKÁLNYCH
PROGRAMOV ZAMERANÝCH NA ZMIERNENIE
SPOLOČENSKÝCH NEVÝHOD V RANOM VEKU

Úvod

Účelom tejto publikácie je predstaviť predovšetkým občianske iniciatívy, fungujúce projekty a príklady dobrej praxe z Maďarska, ktoré sú zamerané na starostlivosť a rozvoj schopností a zručností detí v ranom veku, pochádzajúcich zo znevýhodneného prostredia, žijúcich v chudobe. V Maďarsku existuje niekoľko úspešných a sľubných iniciatív podporujúcich rozvoj detí v ranom veku. Najznámejšou z týchto služieb, ktorú dnes už možno považovať za systémovú, je Detský dom Pevný štart (Sure Start). Od roku 2013 je táto služba upravená Zákomom o ochrane detí ako základná služba pre zvýšenie šancí detí a od roku 2014 je financovaná z ústredného štátneho rozpočtu. Táto publikácia je však zameraná na lokálne programy, ktoré boli podporované (aj) našou nadáciou, s cieľom čo najviac zdôrazniť význam a realizáciu intervencií v ranom veku v malých, znevýhodnených obciach a mestských segregáciách. Vybrali sme sedem programov realizovaných občianskymi združeniami, ktoré už niekoľko rokov úspešne fungujú a ich prvky a metódy môžu byť užitočné aj pre ostatných. Cieľom publikácie je aj motivácia iných organizácií či osôb k realizácii podobných iniciatív, k ich ďalšiemu rozvíjaniu, pričom chceme upriamiť pozornosť na význam starostlivosti a rozvoja schopností detí v ranom veku.

Starostlivosťou a rozvojom schopností v ranom veku sa snažíme vyvážať nedostatky a zaostávanie spôsobené znevýhodneným prostredím, chudobou, nízkym školským vzdelaním rodičov, a to tým, že komplexným pohľadom a službami sa vytvoria podmienky a okolnosti potrebné pre správny vývin, pre starostlivosť a rozvíjanie schopností a zručností, vo vzťahu k rodičom i deťom.

Ohraničenie raného detského veku je rôzne, najčastejšie sa snáď zdôrazňuje obdobie medzi 0–5 rokmi. Táto životná etapa má rozhodujúci účinok pre kvalitu nášho neskoršieho života. Vývin mozgu je v najranejšom veku najrýchlejší, prvé dva-tri roky života sú tým najcitlivejším obdobím: vo období od druhého mesiaca do dvoch rokov priemerne vzniká 1,8 milióna nových nervových dráh za sekundu.¹ V tejto citlivej perióde sú nervové dráhy buď posilnené alebo oslabené reakciami z okolia, skúsenosťami, starostlivosťou alebo nedostatkom starostlivosti. Všetky tieto okolnosti a účinky vo veľkej miere ovplyvňujú budúci vývin, kognitívne a sociálne zručnosti, schopnosti, zdravie a v konečnom dôsledku kvalitu a úspech v ďalších rokoch života. Preto je dôležité, aby boli tieto základy bezpečné a pevné.

Pri miernom rozšírení zaužívaného ohraničenia - na základe medzinárodných definícií, podľa aspektov UNICEF-u a Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO)² - za cieľovú skupinu intervencií v ranom veku budeme považovať deti vo veku 0–8 rokov. A z nich tie, ktoré sú zo znevýhodneného prostredia, žijú v marginalizovanej, sociálne vylúčenej a segregovanej komunite. V ich prípade má prioritný význam, aby sa intervencia uskutočnila čo najskôr a so najkomplexnejšie. Európska únia taktiež zdôrazňuje význam kvalitnej starostlivosti, rozvoja a vzdelávania v ranom veku, a to najmä u znevýhodnených detí. Je to základom budúcej spoločenskej integrácie (vzdelávanie, zamestnávanie, blahobyt).³

Na kvalitu raného detstva vplýva niekoľko činiteľov: životný štýl rodičov, vnútromaternicový vývin, rodina, naše okolie, komunita, strava, stres, ako aj chudoba. V prvých troch rokoch života je najrozhodujúcejším činiteľom starostlivosť. Podľa koncepcie WHO o podporujúcej starostlivosti prostredie vytvorené rodičmi či opatrovatelmi pre podporu vyrovnaného vývinu je stabilné a bezpečné, stará sa o blahobyt a zdravie detí, o správnu stravu, podporuje hravé učenie a prežívanie, s ohľadom na emocionálne a fyzické potreby dieťaťa.⁴

Toto stabilné a bezpečné prostredie však často chýba - z rôznych, zväčša štruktúrálnych príčin, alebo nie je dostatočne zabezpečené v znevýhodnených rodinách. Deti, ktoré svoje prvé roky strávia pod stresom, v chudobe a núdzi, sa neskôr len veľmi ťažko alebo vôbec nedokážu dohnáť svoje zaostávanie. Budú to tí, čo opakujú ročníky, neukončia povinnú školskú dochádzku a stanú sa z nich nezamestnaní. Tí, čo nenachádzajú svoje miesto vo svete. Bez kompenzácie alebo zmiernenia sociálno-ekonomických nevýhod to budú oni, ktorí opakovane, typicky už po celej generácii, budú ďalej odovzdávať svojim potomkom nevýhodnú situáciu, existenčnú neistotu, vylúčenosť.

Intervencie v ranom veku a investície do detí sú najefektívnejšie a najviac sa oplatia. Ich spoločenská a hospodárska návratnosť je významná, pretože zakladajú úspešnejšie kariéry, úspešnejšiu budúcnosť, lepšie fungujúcu spoločnosť. Investícia do raného veku je teda v záujme nás všetkých.

1 Eliot 2001 – Diane M. Mackie - Eliot R. Smith (2001) Szociálpszichológia. Budapest: Osiris Kiadó

2 K tejto téme pozri napr.: UNICEF (2017) Early Moments Matter for every child. New York: United Nations Children's Fund; UNICEF (2014) Early Childhood Development. The Key to a full and productive life. 03/15/2014 Early Childhood Development. The Key to a full and productive life. 03/15/2014; Dendoba, Amina D. et al (2014) Stepping up Early Childhood Development. Investing in Young Children for High Returns. World Bank Group, Children's Investment Fund Foundation; WHO webová stránka: https://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/child/development/en/

3 https://ec.europa.eu/education/policies/early-childhood-education-and-care_en

4 https://www.who.int/maternal_child_adolescent/child/nurturing-care-framework-rationale/en/

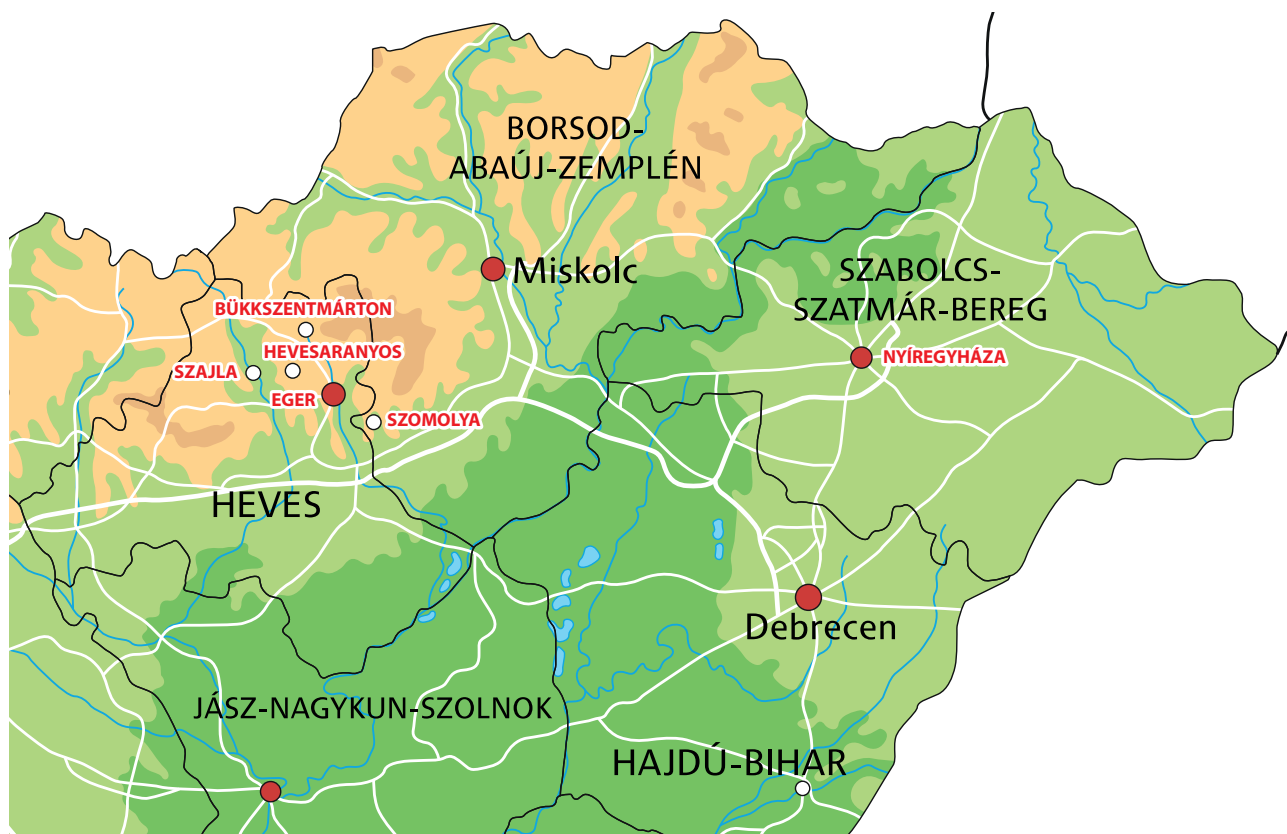
Lokálne programy ako príklady dobrej praxe

Hľadiská výberu a prezentácie

Pri výbere a hodnotení programov sme postupovali podľa viacerých (ôsmych) aspektov a poradie týchto aspektov vytvára zároveň aj štruktúru prezentácie, ktorá môže pomôcť pri adaptácii jednotlivých prvkov, činností a metód.

- Snažili sme sa vybrať iniciatívy uskutočnené v prostredí reprezentovanom rôznymi typmi obcí (obec, malé mesto, stredné veľké mesto, veľkomesto) a s odlišnými danosťami (napr. v segregácii, v koncovej dedine bez verejných služieb, v extraviláne mesta). (Je dôležité dodať, že bez ohľadu na tieto činitele sa na každom mieste bol k dispozícii komunitný dom, komunitná miestnosť pre účely programu.)
- Aj vo vzťahu ku kľúčovým realizátorom a ich kompetenciám nás viedla rozmanitosť. Existujú iniciatívy, ktoré vedú vysoko kvalifikovaný, školení odborníci a sú aj také, ktoré sú riadené uznávanými členmi miestnej komunity v spolupráci s externými odborníkmi.
- Dôležitým aspektom bol aj spôsob prístupu a komplexnosť a činností a preto sme vyberali programy, ktoré cielene pôsobia nielen na deti, ale komplexnými pomôckami podporujú celú rodinu, čo sa prejavuje v rôznorodých, na seba nadväzujúcich činnostiach.

- Komplexnosť uplatňovaných metód a osobitosť prvkov a činností (inovatívne prvky) sa objavuje v každej vybranej lokálnej praxi.
- Dôležitým hľadiskom bolo aj merania a monitorovanie intervencií, úspešnosti rozvojových činností, čo sa tiež uskutočnilo vo všetkých prípadoch.
- Účasť miestnej komunity, plánovanie a realizácia na báze komunity boli taktiež významnou zložkou prezentovaných projektov, podobne ako aj predchádzajúce aspekty (s rozdielnym dôrazom, v odlišnej miere, s rôznymi metódami.)
- Zohľadnili sme aj to, aká je kvalita odbornej a sieťovej spolupráce ktoré vzniknú v rámci programu alebo sa posilňujú (forma a intenzita spolupráce napríklad s materskými škôlkami, školami, sociálnymi a zdravotníckymi organizáciami a službami, odborníkmi)
- Na záver sme ako hľadisko posúdenia skúmali, či sa v projekte objavujú aj dôležité činitele ovplyvňujúce adaptáciu a použiteľnosť (právne faktory, možnosť ďalšieho rozvoja, potreba špeciálnych nástrojov a pod.).

**Add a kezed az esélyegyenlőség
megteremtésének segítéséhez az oktatásban
és a munkaerőpiacon közhasznú Egyesület
- Verejnoprospešné združenie pre rovnosť
šancí vo vzdelávaní a na trhu práce**

📍 4400 Tiszavasvári, Mester út 16.
📱 AddaKezedKhe

Všetci sa môžu hrať - vzdelanie a starostlivosť v ranom detstve v osade Huszár v Nyíregyháze

Združenie Add a kezed (Podaj mi ruku) vzniklo v roku 2008 v Tiszavasvári s cieľom podporiť rovnosť šancí v oblasti vzdelania i na trhu práce. Združenie funguje na báze spolupráce a spoločného uvažovania. Svedčí o tom aj skutočnosť, že táto organizácia sa už roky zúčastňuje na procesoch podporujúcich spoločenskú integráciu v Maďarsku i v zahraničí, prioritne na činnostiach podporujúcich integráciu Rómov. Ich zásadou je, aby prostredníctvom projektov získali pre vybrané cieľové skupiny programy v súlade s ich potrebami a pomáhajú pri integrácii sociálne vylúčených vrstiev. Je pre nich dôležité, aby cieľové skupiny neboli len účastníkmi programov, ale aby ich aj aktívne formovali.

Organizácia vykonáva svoju činnosť v osade Huszár, ktorá sa nachádza na okraji mesta Nyíregyháza s počtom obyvateľov 117.000, pracujú v budove prevádzkovej samosprávou. Osada sa nachádza v ťažko prístupnej uzavretej zóne (od iných častí mesta ju oddeľujú železničné koľaje a priemyselná zóna), do centra mesta sa hromadnou dopravou dostanú len ťažko. Osada je segregovaná, bývajú tu najmä rómske rodiny, v mimoriadne zlých podmienkach. Časť domácností je odpojená od verejného vodovodu, pretože poskytovateľ zrušil dodávku z dôvodu nedoplatku (tieto rodiny si nosia vodu zo studne). Samospráva v rámci rozvojového programu pre zrušenie osady rekonštruuje budovy vo vlastníctve samosprávy, resp. obnovuje komfortné byty v týchto budovách, ktoré si môžu prenajať rodiny, predovšetkým s malými deťmi, ktoré nemajú dlhy za verejné služby. Program spôsobuje neustále napätie v komunite, dolieha aj na činnosť organizácie. Združenie sa to snaží riešiť spoluprácou odborných organizácií a inštitúcií, ktoré v osade pracujú.

V osade v súčasnosti funguje aj cirkevná škôlka a základná škola. Vzdelávacia inštitúcia bola predtým v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávy, ale vplyvom súdneho sporu vo veci segregácie znevýhodnených žiakov bola škola zrušená, žiakov rozdelili do niekoľkých škôl v centre mesta a zabezpečili im dopravu školským autobusom zdarma. Neskôr samospráva dala budovu k dispozícii cirkvi, zrušila služby školského autobusu, čím znemožnila (integrované) vzdelanie mnohých detí v centre mesta. Samospráva v rokoch 2013 až 2015 vybudovala v oside aj športové a detské ihrisko, ale z dôvodu nezhôd vo veci kvality prevedenia, údržby a amortizácie sú tieto už roky nepoužiteľné.

Združenie realizuje svoj program pre vzdelanie a starostlivosť v ranom detstve so zameraním sa na rodiny s malými deťmi, žijúce v osade Huszár, úzko s nimi spolupracuje. V rámci programu vykonávajú skupinové rozvojové aktivity reaguje na dopyt a potreby rodín. Ich najdôležitejším cieľom je podporiť prístup týchto detí ku kvalitnému vzdelávaniu, aby mohli dosiahnuť vrchol svojich schopností. Veľký dôraz kladú na zapojenie rodičov, ako aj na to, aby ich motivovali k vedomému výberu školy.

Cieľom aktivít v rámci času na hranie, ktoré sa konajú s dvojtyždňovou pravidelnosťou, je rozvoj rodičovských kompetencií, resp. aby rodičia zažili skúsenosť spoločnej hry v živote rodiny a detí, aby pochopili jej význam. Pri spoločnej hre rodičia lepšie spoznajú svoje deti a aj sami zažijú situácie, ktoré im v detstve chýbali. Cieľom je zvýšiť v týchto rodinách spoločne strávený kvalitný čas, a tým posilniť kooperáciu medzi rodičom a dieťaťom, v čom pomáhajú rozvojové hry.

Zbierka hier je komunitný priestor, kde si rodičia môžu požičať rozvojové hry a knihy, ktoré im doma chýbajú, aby vedeli zabezpečiť pravidelný rozvoj detí aj domácom prostredím.

Program venuje prioritnú pozornosť zapojeniu a podpore rodičov, niekoľko prvkov programu je zameraných priamo na ne. Pri alternatívnych komunitných stretnutiach, organizovaných každý druhý mesiac, sa venujú najmä poznatkov z oblasti riadenia vlastného života, rozvoju kľúčových zručností a vedomia identity. V rámci Dňa poznatkov (raz do mesiaca) sa rozprávajú s pozvaným odborníkom na tému vybranú rodičmi.

Vytvorila sa aj skupina dobrovoľníkov z radov rodičov, jej členovia (bývalí účastníci programu) pomáhajú novým členom odovzdaním svojich vedomostí a skúseností. Pre spolupracovníkov a zúčastnené matky vykonáva supervíziu odborník, v rámci supervízie pripraví a spracuje vstupné merania detí a ich individuálne plány rozvoja (postup sa hodnotí pri prípadových diskusiách). Realizátori úzko spolupracujú s verejnými inštitúciami a poskytovateľmi pracujúcimi v oblasti raného detského veku, zapojením viacerých inštitúcií vytvorili podpornú sieť. Odborníci sa pravidelne zapájajú do rodinných programov organizovaných združením a tak sa posilňuje ich vzťah s miestnou komunitou.

Asistenti z oblasti sociálnej pedagogiky a pedagogiky mapujú vzťahy medzi deťmi a rodičmi, snažia sa rozpoznať ich problémy. Odborníci so širokou škálou odborných poznatkov sa podporujú aj navzájom pri odbornej realizácii programov, zaoberajú sa s deťmi a rodičmi priamo, a vykonávajú aj monitoring výsledkov a účinkov programov (napr. Individuálne plány rozvoja, vstupné merania)

V rámci programu boli zavedené prostriedky, ktoré umožňujú aj domáci rozvoj. (napr.: skladačky podľa foriem a farieb, stavebné kocky, pamäťové kartičky, puzzle, plastelína, navliekanie korálikov, guľôčkové dráhy, omaľovánky, pečiatky a pod.) Zabezpečenie a údržba týchto pomôcok (v prípade potreby ich výmena) je nákladná, zároveň však nevyhnutná z dôvodu programových prvkov priamo podporujúcich rozvoj detí. (Vytvorenie a údržba súboru pomôcok si teda vyžaduje relatívne významné zdroje.)

Hlavné prvky programu:

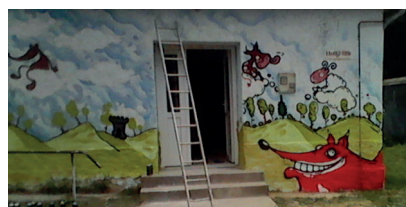
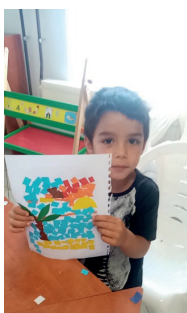
- Čas na hranie
- Zbierka hier
- Deň poznatkov
- Komunitné udalosti
- Podporná skupina
- Skupina dobrovoľníkov z radov rodičov
- Supervízia

Falu(sz)építők Bükkszentmártoni Egyesülete (Združenie pre skrášlenie a rozvoj obce)

3346 Bükkszentmárton II. Rákóczi Ferenc út 82.

Falu-Szépítők-Bükkszentmártoni-egyesülete

Detský ostrov v obci Bükkszentmárton

Združenie pre skrášlenie a rozvoj obce - Falu(sz)építők Bükkszentmártoni Egyesülete vzniklo v roku 2013 v obci Bükkszentmárton s cieľom rozvoja: predovšetkým sa zamerali na rozvoj miestnych ľudských zdrojov, na súdržnosť obce a posilnenie vzťahov medzi Rómami a Nerómami. Spolupracujú aj na vytváraní a posilnení spolupráce medzi okolitými obcami. Združenie pravidelne organizuje diskusné stretnutia o problémoch obce, do ktorých zapájajú aj starostu a zástupcov rómskej menšinovej samosprávy. Pravidelne (mesačne) organizujú aj iné komunitné programy.

Združenie si osvojilo poznatky a praxe potrebné k uskutočneniu rôznych komunitných programov, činností, resp. projektov v rámci projektu s názvom „Sedem obcí, jedna sieť - spolupráca marginalizovaných obcí na hranicu troch mikroregiónov“, ktorý viedla Egerská nadácia Fondu pre podporu chudobných. Svoje súčasné centrum, Ostrov detí, vytvorili v nehnuteľnosti vo vlastníctve samosprávy, s dobrou prístupnosťou, vďaka úspešnému projektu podporeného z nórskeho grantu. (v roku 2015 a 2016). Zrekonštruovaná, zariadená a dobre vybavená budova

poskytuje priestor rozmanitým aktivitám a komunitným udalostiam a dnes už má významnú úlohu v živote miestnej komunity, v živote rodičov i detí.

Koncová obec Bükkzentmárton sa nachádza v Hevešskej župe. Počet obyvateľov je 249 (Centrálny štatistický úrad, 2019), oficiálny pomer Rómov je 15% (Centrálny štatistický úrad, 2011), ale inak je to asi tretina obyvateľov. Najbližšie mesto je Belpátfalva, v 5 km-ovej vzdialenosti (2900 obyvateľov). Obec nemá samostatnú verejnú správu a chýbajú aj verejné inštitúcie. Linky medzimestskej dopravy sú nepravidelné, v určitých hodinách počas dňa autobusy vôbec nechodia. V obci sa nenachádzajú žiadne detské inštitúcie, a preto rodičia nemajú na mieste prístup ani k odborníkom na výchovu malých detí, na vychovávateľov v materskej škole, na pedagógov. Deti cestujú autobusom do materských škôl a škôl v susedných obciach. Toto riešenie neumožňuje, resp. výrazne sťažuje spoluprácu medzi rodičmi/rodinou a výchovno-vzdelávacou inštitúciou a dialóg v záujme rozvoja detí. Rodičia, ktorých väčšina má len nízke školské vzdelanie, sú sami na výchovu a rozvoj svojich detí, nemajú pomoc a návod. Ak úroveň vývinu detí zaostáva v porovnaní s ich vekom, nemajú na koho sa obrátiť. Školská integrácia zaostálých detí je pritom náročná a budú zaostávať aj v učení.

Dlhodobým cieľom programu pre podporu vzdelania a výchovy v ranom detstve je preto to, aby intervenciou do života rodín s malými deťmi, resp. do vývinu malých detí ich pripravili na osvojenie vedomostí v škole, vytvorili základy úspešného školského výkonu a nadobúdanie relevantných poznatkov a zručností v nadchádzajúcich rokoch, ktorými sa uplatnia aj na trhu práce. A tým sa v dlhodobom spektre preruší proces reprodukcie chudoby.

Priamym cieľom programu je zabezpečiť aktivity a služby podporujúce správny vývin 0–8 ročných detí v obci Bükkzentmárton, pre deti rodičov, v súlade s vekovými špecifikami a potrebami.

Hlavné prvky programu:

- Aktivity v detskom klube, pomoc pri učení
- Dni rodiny
- Letný tábor
- Výlety, kultúrne programy

Najdôležitejším cieľom aktivít pre deti do 3 rokov je rozvoj pohybu a reči, u detí do 4–5 rokov je to dosiahnutie školskej zrelosti a vo veku 6–8 rokov je to podpora detí pri učení. Program sa usiluje o komplexnosť v tom význame, že sa neuspokojí iba so zapojením detí; za dôležité považujú aj dosah a vzdelávanie osôb žijúcich v okolí detí. Dotknutým rodičom a členom združenia pomáhajú aj odovzdávaním poznatkov, rozvojom zručností a schopností, ktoré sú potrebné k vedomej výchove a vzdelávaniu.

V rámci detského klubu sa deti predovšetkým zúčastňujú na tvorivých činnostiach a môžu sa zoznámiť s novými technikami (napr. lepenie, modelovanie z plastelíny, maľovanie), vplyvom čoho sa rozvíja ich manuálna zručnosť, jemná motorika, schopnosť seba-vyjadrovania, počas jednotlivých aktivít sa posilňuje ich vytrvalosť a motivácia. Okrem sa môžu získavať nové poznatky hrou

formou (napr. kvízové otázky, súťaže, skladačky slov), rozširujú sa ich všeobecné znalosti, čo neskôr priaznivo vplyva na ich výkony v škole. Súčasťou programu sú výlety a kultúrne programy (okrem iného v hlavnom meste).

Súdržnosť rodiny a komunity posilňujú tematickými rodinnými dňami raz do mesiaca (napr. deň detí, Mikuláš, Vianoce, karneval, súťaž vo varení, kvíz o mojom okolí). Do týchto podujatí sa zapája aj niekoľko takých rodičov, ktorých deti nenavštevujú detský klub.

Letné tábory sa riadia každý rok inou koncepciou, organizátormi sú dobrovoľníci a rodičia, počet účastníkov: 15–20.

Komunitný dom očakáva deti a ich rodičov v pracovných dňoch i v sobotu; aj vtedy, ak sa práva nekonajú organizované, riadené aktivity. Deti sa môžu voľne zahrať, skladať puzzle, hrať spoločenské hry, modelovať z plastelíny, maľovať, kresliť, skákať na trampolíne, hrať stolný tenis, ak to počasie dovolí, loptové hry a pomocou miestneho spolupracovníka sú tiež dané všetky podmienky k učniu sa, čítaniu. Komunita považuje Detský ostrov za svoj, radi tam trávia čas, aj po ukončení podujatí pomáhajú pri upratovaní; otcovia sa podieľajú aj na technických úlohách (oni zmontovali trampolínu a basketbalový kôš, pomáhajú aj pri terénnych úpravách a pri kosení trávy). Realizátori programu považujú za dôležité, aby sa aktivitách zúčastňovali aj rodičia, pretože spoločná tvorba a trávenie času má rovnako dobrý vplyv na deti ako na rodičov.

Aktivity v detskom klube vedie externý odborník (sociálny pedagóg), ktorý tiež monitoruje a dokumentuje vývin detí. Ak u niekoho sa zistí zaostávanie, venujú mu viac pozornosti, aby skupina mohla napredovať spoločne. V ostatných dňoch týždňa (v pracovných dňoch) vedie tieto aktivity miestny spolupracovník podľa smerníc odborníka a s jeho podporou. V roku 2020 pre obmedzenie vychádzania a rôzne zákazy v súvislosti s pandemiou sa úloha miestneho spolupracovníka stala kľúčovou pri organizovaní, pri udržiavaní kontaktu s rodičmi, pri podpore rodičov (pretože externý odborník nemohol viesť tieto aktivity).

Z hľadiska adaptácie je dôležité, že miestny spolupracovník je členom dotknutej komunity a hoci nemá vysokoškolské vzdelanie, osvojil si kompetencie potrebné k organizácii a riadeniu aktivít a programov na príslušných školeniach a tréningoch a pomocou externého odborníka, pri neustálej odbornej podpore. Súčasťou toho je aj kreativita, veď nové nápady sú potrebné vždy.

Rovnako dôležitým prvkom je komunitný priestor, kde sa konajú programy združenia, predstavuje stálosť per deti a rodiny, ktoré navštevujú organizované programy. V Detskom ostrove sa nachádza množstvo rozvojových hier, ktoré v mnohých rodinách chýbajú. Pri rozvoji hrubej motoriky detí má významnú úlohu trampolína, stolný tenis, pieskovisko a ďalšie vonkajšie i vnútorné pomôcky.

Hoci aktivity sú úspešné, spolupracovníci združenia sa domnievajú, že by bolo potrebných viac programov na vonkajších miestach, mimo obce, aby deti spolu s rodičmi uzreli „kus sveta“, aby sa dostali aj ďalej a získavali zážitky a skúsenosti.

Laskó-forrás Egyesület - Združenie Laskó-forrás

Laskó-forrás
Egyesület
Hevesaranyos

3322 Hevesaranyos, Szabadság utca 21.
Forrás-Laskó-Egyesület

Kreatívna hra pre školskú zrelosť v Hevesaranyosi

Združenie Laskó-forrás Egyesület bolo založené v roku 2013 v Hevesaranyosi, na severnej hranici Hevešskej župy. Jeho prvotným cieľom je vytvorenie silnej a aktívnej miestnej komunity. Združenie sa chce stať organizáciou, ktorá dokáže osloviť obyvateľov v Hevesaranyosi, a bude mať dosah na rozhodnutia a prax týkajúcu sa Rómov a chudobných. Svojimi základnými činnosťami chcú podporiť kvalitu života miestnych obyvateľov, Rómov i Nerómov, chcú kompenzovať nedostatok komunitných, rodinných a sociálnych služieb. Venujú prioritnú pozornosť budovaniu miestnej komunity: združenie je pyšné na svoju rómsku tanečnú skupinu, ktorá vo veľkej miere prispieva k posilneniu súdržnosti miestnej rómskej komunity.

Hevesaranyos je tzv. koncová obec, z ktorej ďalej už cesta nevedie, má 577 obyvateľov (Štatistický úrad, 2019). V obci nie je samostatná verejná správa a chýbajú aj verejné inštitúcie. Pri sčítaní ľudu v roku 2011 sa 35% obyvateľov hlásilo k Rómskej národnosti (Štatistický úrad, 2011); odhadovaný pomer Rómov je oveľa vyšší (okolo 50%). 14 % obyvateľov v produktívnom veku je nezamestnaných (Národná služba pre zamestnávanie, november 2020), čo je viac ako trojnásobok celoštátneho priemeru. Veľká časť obyvateľov má nízke školské vzdelanie, nemá kvalifikáciu a je dlhodobo nezamestnaná. V dedine funguje materská škola s jednou skupinou (15 detí), školáci dochádzajú najmä do Egercsehi, v menšej miere do mesta Eger. Okrem materskej školy neexistuje iná verejná služba, ktorá by pomáhala deťom a rodinám s malými deťmi pri zdoľávaní každodenných starostí. Tieto služby by boli veľmi potrebné, pretože časť detí má problémy s učením a počet detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) je významný.

Cieľom programu vzdelávania a starosti v ranom detstve je vyriešiť alebo zmierniť nedostatok služieb pre deti, posilniť rodičovské kompetencie predovšetkým v oblasti starostlivosti o rozvoj dieťaťa. Ďalším cieľom je odovzdať miestnym mladým ľuďom poznatky, zručnosti a vedomosti a počítajú s nimi aj ako s dobrovoľníkmi (tito mladí ľudia už uskutočnili nejednu vlastnú iniciatívu).

Hlavné prvky programu:

- Individuálne a skupinové aktivity za účasti rodičov/matiek
- Dni rodiny
- Letný tábor
- Voľnočasové a kultúrne programy

Individuálne a skupinové rozvojové aktivity pre podporu zdravého vývinu sa konajú viackrát do týždňa v komunitnom dome združenia (pod vedením vedúceho programu, v spolupráci miestnych rodičov - dobrovoľníkov) Aktivity sú zamerané na dve vekové skupiny: deti vo veku 0–3 rokov (s rodičmi), a školári a školáci od 4 do 8 rokov. Aktivity sú zamerané najmä na rozvoj pohybu, jazykových a rečových zručností, kognitívnych schopností, ako aj na doplnenie chýbajúcich schopností a poznatkov, aby deti mohli splniť požiadavky v inštitúciách a predísť tak

vzniku problémov a ťažkostí s učením. V rámci aktivít postupujú podľa vopred naplánovaných tém, vedú denníky pre jednotlivé skupiny a rozvoj detí dokumentujú aj vyplnením pracovných listov. Zúčastnení rodičia a mladí ľudia reagujú spätnou väzbou prostredníctvom formulárov.

Výzvou v rámci programu je to, že deti nie sú na rovnakej vývinovej úrovni, keď sa pridávajú k aktivitám a samozrejme aj tempo ich napredovania sa môže líšiť. Snažia sa preto poskytnúť každému toľko, koľko práve potrebuje. Do programu sa podarilo zapojiť stále viac rodičov, ktorí sa zúčastňujú spolu so svojimi deťmi. Skúsenosti naznačujú, že absencia rodiča (čo je ešte stále charakteristické v prípade viacerých detí) je pre deti nevýhodou, pretože chýba podpora a bezpečnosť poskytovaná prítomnosťou rodiča. Vedúci programu navštevuje rodiny osobne a snaží sa ich presvedčiť o význame účasti tak detí ako aj rodičov. V roku 2020 z dôvodu pandemickej situácie odpadlo viac skupinových aktivít, vedúci programu však uskutočňoval – podľa možnosti – individuálne aktivity a stretnutia s rodinami, deťom rozdal pracovné listy a omalovánky (pre rozvoj jemnej motoriky), aby podporil tak zachovanie plynulosti programu.

Rodinné dni, ktoré sa konajú s mesačnou pravidelnosťou, slúžia pre motiváciu rodín, detí a dospelých, ako aj komunity, aby strávili viac času spoločne. Na týchto podujatiach je možné realizovať spoločné aktivity, vymeniť si informácie a skúsenosti.

V lete sa program dopĺňa táborom, posledný krát to bolo v roku 2019 v obci Terpes, za účasti detí zo susedných obcí. Medzi všeobecnými cieľmi programu sú denný pohyb a rozvoj kognitívnych schopností, ale ústredná téma sa mení každý rok (napr. Kontinenty, zvieratá a pod.) Deti sa každý rok tešia do tábora, odkiaľ sa vracajú so zážitkami a novými priateľstvami.

Program vedie spolupracovník združenia so stredoškolským vzdelaním, v spolupráci s externým odborníkom (pedagógom), resp. podľa jeho smerodajného návodu. Tento pedagóg vedie okrem toho aj aktivity raz do týždňa. S riaditeľom materskej školy majú dobré vzťahy, priebežne s ním konzultujú a zohľadňujú jeho návrhy v súvislosti s aktivitami. Znakom úzkej spolupráce je aj to, že spolupracovníci programu boli pozvaní do programov organizovaných v materskej škole.

Do programu, resp. do práce združenia sa zapojilo viac miestnych mladých ľudí vo veku 14–18 rokov, ako dobrovoľníci, a začali pre nich organizovať osobitné aktivity, voľnočasové a kultúrne programy.

Výsledkom projektu je, že zapojené deti s pravidelnou účasťou stále viac dosahujú vývinovú úroveň v súlade s ich vekom, majú stále lepšie základné zručnosti, zlepšuje sa aj ich výkon v materskej škole a škole.

Szegényeket Támogató Alap Egri Alapítvány – Egerská nadácia Fondu pre podporu chudobných

3300 Eger, Béke út 60.
www.szetaeger.hu

Rozvoj schopností učit sa v osade Béke v meste Eger

Egerská nadácia Fondu pre podporu chudobných od svojho vzniku v roku 1989 podporuje rôznymi prostriedkami spoločenskú integráciu a mobilitu ľudí žijúcich v chudobe, najmä Rómov. Svojimi službami sa snažia rozšíriť spoločenský a kultúrny kapitál ľudí s nízkym školským vzdelaním a informačným deficitom, žijúcich v sociálnom vylúčení.

Nadácia sa od svojho založenia usilovala o zníženie spoločenských nevýhod Rómov, najmä detí a mladých: podporujú a pomáhajú pri vzdelávaní ľudí s nízkym školským vzdelaním, aby mohli získať povolanie; od roku 1990 organizujú takmer každý rok svoje letné tábory, priebežne pomáhajú deťom pri učení, monitorujú ich napredovanie v materskej škole a škole; posilňujú ich šance na ďalšie vzdelávanie a zamestnanie. V záujme toho zabezpečujú množstvo programov a služieb, do ktorých sa snažia aktívne zapojiť dotknutých rodičov a členov komunity.

Spolupracovníci nadácie a dobrovoľníci sa od roku 1997 s dennou pravidelnosťou venujú rodinám žijúcim v podmienkach osady. Ako s prvou vytvorili kontakt s komunitou v osade Béke pri meste Eger (časť Felnémet), kde vytvorili komunitný dom typu settlement, čím zabezpečili možnosť stálej prítomnosti a dostupnosti. Spoločným výsledkom nadácie a obyvateľov osady je, že mestská samospráva z grantových dotácií vybuďovala inžinierske siete v osade a tým zlepšila kvalitu života obyvateľov.

Po získaní skúseností sa pustili do rozvojových činností aj ďalších susedných obciach, a od roku 2013 organizujú „settlement sieť Severného Maďarska“. Členmi tejto organizácie sú miestne občianske združenia založené najmä Rómami a ich cieľom je znížiť sociálne vylúčenie miestnej rómskej komunity, predovšetkým detí a mladých. Nadácia priebežne podporuje a posilňuje prácu týchto združení (získavaním zdrojov, rozvojom ľudských zdrojov, odovzďávaním vedomostí).

Programy pre podporu vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, ktoré tu predstavujeme, uskutočňuje organizácia v Egri (52898 osôb, Štatistický úrad 2019), v osade Béke v mestskej časti Felnémet. (Mestská časť Felnémet sa nachádza na severe Egra. Predtým samostatná obec bola pripojená k mestu Eger už v roku 1961, ale stavebne sa v skutočnosti prepojili až okolo roku 2000.) Mestská hromadná doprava premáva do tejto mestskej časti, ale autobusové linky chodiať relatívne zriedka, a preto je prístup k obchodným domom a verejným inštitúciám obmedzený. Vo Felnémete sa nachádza materská škola, škola a knižnica, ale iné verejné inštitúcie tam nie sú. V rodinách žijúcich v osade Béke mnohí pracujú, veľkú časť vykonáva príležitostné a sezónne práce, ale – v zásade vplyvom práce tejto organizácie – stále viacero (najmä mladí ľudia) pracujú aj na prvotnom pracovnom trhu (majú povolenie, vodičský preukaz).

Dlhodobým cieľom ich programu na zníženie zaostávania v ranom veku je, aby detí vyrastajúce v osade Béke odbúrali svoje zaostávanie spôsobené sociálno-ekonomickými nevýhodami, aby dosiahli maximum svojich schopností, získali vhodné vzdelanie a kvalifikáciu, ktoré budú základom ich spoločenskej integrácie. Priamym cieľom je, aby vplyvom rozvojových aktivít si deti vo veku 2–8 rokov doplnili chýbajúce zručnosti a poznatky, aby mohli splniť požiadavky v materskej škole a škole, aby nadobudli stabilné základné zručnosti (písanie, čítanie, počítanie).

Hlavné prvky programu:

- Detské aktivity (rozdelené do dvoch skupín)
- Prechádzky v starom meste
- Letný tábor
- Tematické rodinné dni

V rámci programu sa počas štyroch dní v týždni konajú individuálne a skupinové aktivity pre deti, v skupinách podľa ich veku. Venujú sa komplexnej starostlivosti o schopnosti detí vo veku 2–5 rokov, resp. žiakov materskej školy (pohyb, jazyk, komunikácia, kognitívne schopnosti), aby deti nezaostávali a budovali si základ úspešnej prípravy na školu. Veľa kreslia (uchopenie ceruzky, znázornenie, rozpoznávanie farieb, rozvoj jemnej motoriky) spievajú a učia sa riekanky (slovná zásoba, pamäť, rytmus), cvičia a hrajú sa (rolové hry). Škôlkari, ktorí navštevujú aktivity pravidelne (aspoň 1–2 krát do týždňa), zjavne napredujú v oblasti jemnej motoriky, logického myslenia a vo vyjadrovaní sa. Ich osobnosť sa postupne otvorí a radi spolupracujú.

So staršími deťmi sa na aktivitách učia, zapájajú ich do rozvojových a skupinových hier. Vplyvom rozvojových hier sa žiaci (v ročníkoch 1–3.) jednoznačne zlepšujú v počítaní, písaní, čítaní, komunikácii a vlastivede a spravidla splnia požiadavky učebných osnov. Aktivity sú komplexné, počas jedného popoludnia sa koná niekoľko aktivít, čiže sa zameriavajú na rozvoj viacerých schopností. Sledovanie a hodnotenie napredovania detí umožňujú denníky vedené na aktivitách, pozorovanie, práca a tvorba detí.

V rámci programu organizujú aj tematické týždňové letné tábory, predovšetkým pre deti z osady Béke (Felnémet), ale prijímajú účastníkov aj zo susedných malých obcí.

Pri prechádzkach v starom meste posilňujú poznatky detí o meste, kde žijú, ich orientáciu, sociálne zručnosti, navštevujú kultúrne a voľnočasové programy a miesta v meste Eger (múzeum, kino, bábkové divadlo, kúpalisko), alebo sa „iba prejdú“ uličkami starého mesta, ktoré sa zdajú byť vzdialenými od osady (niekedy sa pripoja aj rodičia).

Tematické rodinné dni sa konajú raz do mesiaca (za účasti 30–80 osôb) a posilňujú miestnu komunitu, pričom zabezpečujú možnosti pre spoločné hry, trávenie času, rozšírenie neformálnych vzťahov a na výmenu informácií. V rámci rodinných dní organizujú aj jeden a viacdnňové výlety (do vzdialenejších miest, ako je napr. Tihany, Veszprém, Zánka, Budapešť, Nyíregyháza, Debrecen).

Programové prvky vedú odborníci (sociológ, sociálny politik, sociálny pracovník, resp. pedagóg s významnými skúsenosťami s terénnou prácou), ktorí od začiatku alebo už niekoľko rokov pracujú s rodinami žijúcimi v segregácii. Okrem odborníkov sa na organizovaní a realizácii programov zúčastňujú aj spolupracovníci, ktorí sú uznávaní členovia komunity.

Počas jari 2020, v čase obmedzení odôvodnených pandemickou situáciou sa rozšírili odborné kontakty nadácie vplyvom aktívnej účasti detí na digitálnom vyučovaní a zabezpečení ich priebežného prístupu; posilnila sa spolupráca najmä s dotknutými materskými školami a školami.

Szomolyai Magyar Roma Egyesület - Mad'arské rómske združenie v obci Szomolya

📍 3411 Szomolya, Széchenyi út 18.
📱 szomaro

„Kolíšem ťa, dcérka moja“ - Zníženie zaostávania v ranom detstve v obci Szomolya

Združenie maďarských Rómov v obci Szomolya - Szomolyai Magyar Roma Egyesület bolo založené v roku 2005 s cieľom zlepšiť kvalitu života miestnej Rómskej komunity, ich šance na spoločenskú mobilitu, aby zastupovali ich záujmy, aby zabezpečili kontakt medzi nimi, medzi rozhodovacími autoritami a nerómskym obyvateľstvom. Združenie sa snaží okrem iného zvýšiť šance znevýhodnených ľudí na trhu práce, resp. ich základnú činnosť tvorí sociálna agenda, pomoc pri vybavovaní sociálnych záležitostí a zastupovanie záujmov.

Združenie uskutočnilo v obci Szomolya v období od 2007 do 2009 projekt eliminácie osady v dvoch kolách, podporil tak presťahovanie rodín žijúcich v jaskynných príbytkoch (pivničných domoch) do integrovaného bytového prostredia. Združenie v roku 2008 kúpilo v obci nehnuteľnosť, kde si vytvorili kanceláriu a komunitný dom. Vďaka dotácii získanej v rokoch 2009 a 2010 prevádzkovali svoju kanceláriu služieb pre Rómov na regionálnej úrovni. Vtedy sa dostali do kontaktu s obcou Sály (1800 obyvateľov), ktorá sa od obce Szomolya nachádza na cca. 30 kilometrov. Už ako vedúci konzorcia v rokoch 2010–2011 uskutočnili v tejto obci projekt eliminácie osady a neskôr, taktiež s pomocou dotácie, vytvorili komunitný dom aj v Sályi.

V komunitných domoch zabezpečujú bezplatný prístup k počítačom a internetu, snažia sa rozvíjať poznatky detí a rodičov z oblasti informatiky. Združenie pomáha pri riešení úradných a sociálnych záležitostí, pri posilnení sociálnych zručností a okrem toho poskytujú aj poradenstvo v mentálnej oblasti a v oblasti riadenia a organizovania života. Pravidelne organizujú voľnočasové a kultúrne programy, ako sú tábory, výlety, rodinné a rómske dni.

Združenie realizuje svoj program v záujme zníženia zaostávania v ranom detstve v obci Szomolya, nachádzajúcej sa na juhozápadnom konci Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy, najbližšie veľkomesto je Eger, sídlo Hevešskej župy (17 km; 53.000 obyvateľov). Počet obyvateľov v Szomolyi je 1538 osôb (Štatistický úrad, 2019), podiel rómskych obyvateľov podľa sčítania v roku 2011 je 17% (Štatistický úrad, 2011), ale v skutočnosti tu žije cca 35–40 % Rómskych obyvateľov. Ich výrazná časť je nezamestnaná, má iba nízke školské vzdelanie, nemajú vlastný príjem ani bývanie. Je tu veľký podiel ľudí s nedokončeným stredoškolským vzdelaním, typické je zakladanie rodiny a narodenie detí vo veľmi mladom veku. V obci funguje škôlka s kapacitou pre 50 detí a osemročná základná škola. Obidve inštitúcie sú segregované, do školy už roky chodia takmer výlučne rómski žiaci (nerómske deti a časť Rómov chodí dnes už do inštitúcií v susedných/vedľajších obciach).

Združenie si preto zaumienilo, že pre mladých rodičov (vo veku 17–28 rokov) zabezpečí programy a činnosti pre rozšírenie ich všeobecných poznatkov v oblasti výchovy detí, pre posilnenie ich rodičovských kompetencií, aby svoje deti mohli vedome vychovávať a vzdelávať. Ich ďalším cieľom je organizácia a stabilné fungovanie komunity vzájomne sa podporujúcich mladých mamičiek, ktoré si samy sebe pomáhajú.

Hlavné prvky programu:

- Rodičovské kluby (v rámci toho: „Klub rodičov“ a informačné dni)
- Aktivity pre deti (podľa vekových skupín)
- Letný tábor
- Rodinné dni a výlety

V záujme vytvorenia podporujúcej a pomáhajúcej komunity mladých mamičiek organizujú spolupracovníci programu každý druhý týždeň rodičovské kluby. Účastníci majú možnosť nezáväzne sa pohovárať a diskutovať o aktuálnych problémoch a ťažkostiach, ktoré ovplyvňujú naše všedné dni. Častou témou je školská zrelosť, výchova detí, problémy v materskej škole a škole, konflikty. V rámci klubu organizujú v určitých intervaloch aj informačné dni. Na tieto podujatia pozývajú externých odborníkov (sociálna detská sestra, odborník pre rozvoj pohybu a výchovu, špeciálny pedagóg), ktorí hovoria okrem iného o význame vzdelania a starostlivosti v ranom veku a o význame hry, prezentujú cvičenia pre rozvoj pohybu a reagujú na otázky a postrehy rodičov.

V zásade majú dosah na tri vekové skupiny detí:

- Aktivita Kolísanie sa koná raz do týždňa, predovšetkým pre deti od 0 do 3 rokov a ich rodičov, s obsahom pevných aj voľných prvkov. Kolísanie je zamerané na hry a cvičenia podporujúce pohyb a rečový vývin, rodičia a deti ich vykonávajú spoločne podľa usmernenia vedúceho programu. Vstupné meranie detí vykonáva odborník, na aktivitách sa vedú denníky (pre sledovanie rozvoja)
- Na Rozprávkovom popoludní pre deti vo veku 3–5 rokov vedúci program prečíta rozprávku, ktorú potom spracúvajú spoločne, rôznymi spôsobmi (kreslenie, maľovanie, divadlo, bábkové hry)
- Detský klub je najmä pre deti vo veku 5–10 rokov, podporuje predovšetkým rozvoj komunikácie a sociálnych zručností (spoločenskými a skupinovými hrami, tvorivými dielňami).

Letné tábory sú organizované každý rok pre vekovú skupinu žiakov materských škôl a prvého stupňa na základnej škole. Organickou súčasťou niekoľkodňového programu sú výlety, tvorivé dielne ako aj rôzne spoločenské a skupinové hry.

Rodinné dni a skupinové výlety sú populárne u detí a rodičov; pri spoločnej hre a zážitkoch sa posilňuje spolupráca a vzťahy. Do rodičovského klubu sa zapájajú najmä rodičia detí vo veku 0–3 rokov, ale na podujatiach sa zúčastňuje oveľa viac rodičov a záujemcov. Rodinné dni a komunitné programy organizuje združenie za aktívnej účasti viacerých rodičov, v spolupráci s nimi.

Kolísanie a rodičovský klub vedie vedúci programu s diplomom zo sociálnej práce. On vykonáva vstupné merania, zostavuje aj tematiku ostatných programových prvkov a pomáha vedúcim aktivít pri ich realizácii. Úzko spolupracuje so sociálnou detskou sestrou, so sociálnym pracovníkom, s materskou školou, prípadne so školou a preto dnes už je činnosť organizácie stále viac známa v kruhu miestnych organizácií a odborníkov.

Skúsenosti organizácie napovedajú, že vplyvom programov v ranom detstve sa posilnila rodičovská kompetencia účastníkov, rozšírili sa ich poznatky a zručnosti v oblasti výchovy detí. Pri spoločnej organizácii a realizácii sa posilnila komunita rodičov a vytvorila sa funkčná, navzájom si pomáhajúca komunita (z rodičov a detí). Zručnosti a schopnosti detí sa zlepšili aj na základe meraných hodnôt, prehľadili sa vzťahy medzi rodičmi a deťmi a vytvorili sa spoločné aktivity (hry), ktoré v dlhodobom spektre prispievajú aj k zmene vzťahov v rámci rodiny.

Tarnagyöngye Egyesület – Združenie Tarnagyöngye

3334 Szajla, Kossuth Lajos út 35.
Tarnagyöngye-Egyesület-Szajla

Kompenzácia znevýhodnenia v ranom detstve v obci Ó-szajla

Združenie Tarnagyöngye Egyesület bolo založené v roku 2013 v záujme zastupovania záujmov rómskej komunity v obci Ó-Szajla (motiváciu poskytol projekt s názvom „Sedem dedín - jedna sieť“, vedený Egerskou nadáciou Fondu pre podporu chudobných, resp. vznikli rámci tohto projektu) Cieľom združenia je podporiť zlepšenie sociálnej a pracovnej situácie ľudí žijúcich v Ó-szajle, prispieť k rozvoju a skrášleniu obce. Medzi ich základné činnosti patrí zastupovanie záujmov a organizovanie obecnej komunity; za týmto účelom pravidelne organizujú komunitné programy a podujatia (napr. obecný deň Szajla Napja, deň detí, športový deň, majáles) a rokovania na miestnej úrovni. Združenie je členom Akciovej skupiny LEADER Heves33 pre regionálny rozvoj a spolupracujú s obecnou a rómskou menšinovou samosprávou.

Obec Szajla sa nachádza v Hevešskej župe, má 526 obyvateľov (Centrálny štatistický úrad, 2019), jej súčasťou je Ó-Szajla. Táto časť je pôvodnou, starou obcou a Új-falu (nová obec) vyrástla z tejto časti. Dve časti obce sú oddelené (aj) geograficky. V časti Ó-Szajla žijú dve tretiny obyvateľov; asi 80 percent z nich sú Rómovia, veľká časť žije v extrémnej chudobe. Infraštruktúra v obecnej časti je nedostatočná, nie je tu obchod, nie sú tu inštitúcie, hromadná doprava je zlá, linky chodia zriedka. Najbližším mestom je Pétervására (10 km, 2200 obyvateľov), župné sídlo Eger leží vo vzdialenosti 27 kilometrov. V časti Új-falu je materská škola, školáci dochádzajú do obcí Sirok a Pétervására.

V roku 2012 s externou občianskou pomocou zriadili v Ó-Szajle komunitný dom (v bývalej krčme), ktorý oslovil a motivoval ľudí ako otvorený, priateľský priestor a stále viac podporovali ich schopnosti pre rozpoznanie problémov a zastupovanie záujmov. Služby komunitného domu (napr. počítač, používanie internetu a pevnej linky, sprostredkovanie informácií o pracovnom trhu, aktivity pre deti) vo veľkej miere prispeli k tomu, aby si miestna komunita založila svoje vlastné združenie.

Matky v Ó-Szajli (a v Szajli či Terpesi) sú izolované, typicky rodia veľmi mladé, sú na materskej dovolenke, ich kontakty sú zúžené. Vo výchove detí sú presadzované tradičné zvyky, pretože mali pred sebou iba vzory svojich mám a starých mám. Väčšina z nich nechodila do materskej školy, nepoznajú detské piesne a riekanky, a obyčajne ani nevedia, akú dôležitú úlohu majú tieto v starostlivosti a rozvíjaní schopností ich detí. Z takýchto domovov chýbajú hry a prostriedky pre rozvoj hrubej a jemnej motoriky (a v obci nie je detské ihrisko). Deti sú väčšinou zaostané na svoj vek, ich slovná zásoba je chudobná, pravidlá nedokážu bezpečne dodržiavať.

Komplexným cieľom programu starostlivosti o v ranom detstve je znížiť počet ľudí žijúcich v extrémnej chudobe v Ó-Szajle; prerušiť proces reprodukcie chudoby s podporou, ktorá zabezpečí aj rozvoj detí. Dlhodobým cieľom intervencií je úspešnejšia školská dochádzka detí, aby sa vyučili povolaniu, získali maturitu, prípadne diplom. V záujme toho sa v programe venujú najmä kompenzácii a zníženiu zaostávania malých detí a vytvárajú základy pre dosahovanie lepších výsledkov v škole. Program oslovuje aj matky; rozširuje ich poznatky, odovzdáva vedomosti, kompetencie a vzory, pričom sa snaží formovať a posilniť rodičovskú komunitu.

Hlavné prvky programu:

- Skupiny detí a rodičov
- Zahrajme sa spolu! - aktivity
- Kreatívna skupiny
- Dni rodiny
- Pomoc rodinám, vybavovanie sociálnych záležitostí

V skupine detí a rodičov pomáhajú mladým mamičkám v osade odovzdávaním poznatkov z oblasti výchovy detí, rozširujú ich relevantné zručnosti a techniky. Skupinu vedie raz do mesiaca pedagóg (a odborník na osvetu a voľný čas), pod jeho vedením sa zameriavajú najmä na melú a jemnú motoriku, na rozvoj citu pre rytmus a vizuálne vyjadrovanie sa.

Skupina Zahrajme sa spolu sa stretáva týždenne pod vedením miestneho programového vedúceho, za aktívnej účasti rodičov, ktorí používajú naučené techniky pre rozvoj pohybu v praxi, spolu so svojimi deťmi, a diskutujú o zistených problémoch.

V Kreatívnej skupine rodičia tvoria spolu s deťmi a tím sa posilňuje ich vzájomný vzťah, rozvíjajú sa ich vizuálne schopnosti. Dni rodiny sú raz do mesiaca a zabezpečia kvalitný, spoločne strávený čas pre celú rodinu. Jedným z prvkov programu je aj to, že každý týždeň v rámci vybavovania sociálnych záležitostí prijímajú klientov a pomáhajú im pri riešení rôznych úradných vecí, rozdeľujú informácie a rady.

Medzi matkami je viac dobrovoľníčok, ktoré už pri otvorení čakajú programového vedúceho, pomáhajú pri príprave a pri upratovaní na konci; ony už jednoznačne považujú komunitný dom za svoj. Sú to ony, ktoré šíria správu o programe a priebežne pozývajú doň rodičov a deti. Dôležitým výsledkom je, že s rodičmi sa vytvoril dôverný vzťah, radi sa zúčastňujú na aktivitách a aj používajú s deťmi to, čo sa naučili.

Mimoriadna situácia spôsobená pandémiou v roku 2020 postavila spolupracovníkov organizácie pre ťažkosti, pretože zanikol osobný kontakt s deťmi. Obmedzenia však mali aj priaznivý účinok: posilnili sa vzťahy s rodičmi, ktorým v rámci programu rozdeľovali pracovné listy a hravé cvičenia pre pomoc pri domácej výchove. Rodičia stále viac dokážu rozpoznať silné a slabé stránky svojich detí, preberajú to aj s programovým vedúcim, často sa naňho obracajú o radu.

Odborné vzťahy sa od rozbehnutia programu postupne posilňujú. Združenie má dobré vzťahy so starostom (ktorý sa už zúčastnil na viacerých programoch a podujatiach), s menšinovou rómskou samosprávou (s ktorou si navzájom pomáhajú v rámci zmluvy o spolupráci). Zintenzívnili sa vzťahy združenia aj s riaditeľkou materskej školy v Szajle, najmä počas (prvej vlny) pandémie: miestny programový vedúci pomáhal niekoľko týždňov pri príprave úloh a ich rozdeľovaní deťom. Združenie Maďarských európskych žien (MENŐK) už viackrát podporilo toto združenie a jeho programy finančne.

Výsledkom aktivít sa rozvíjajú verbálne a manuálne zručnosti detí, rozširujú sa ich poznatky, zlepšuje sa ich sústredenosť na úlohy. Následkom toho sa potom ľahšie integrujú do školského prostredia a lepšie spĺňajú školské požiadavky. Vzťah rodič - dieťa sa v mnohých rodinách posilnil, vo veľkej miere sa rozšírili rodičovské kompetencie.

XXI. Századi Roma Nők Országos Egyesülete - Celoštátne združenie rómskych žien 21. storočia

4400 Nyíregyháza, Ungvár sétány 5.
21szromanok.simplesite.com

Detský klub SZIROM v Jósavárosi (Nyíregyháza)

Celoštátne združenie rómskych žien 21. storočia založilo 10 aktívnych žien, Rómky aj Nerómky v meste Nyíregyháza, na jar v roku 2016. Do roku 2020 sa počet členov rozšíril na 18, okrem žien sa pripojili aj muži. Ako dobrovoľníci sa zapojili do činnosti združenia ďalší 12 stredoškólači, rómski žiaci a nezamestnané rómske ženy.

Hlavným cieľom združenia je podporiť zastupovanie práv a spoločenských záujmov žien (rómskych aj nerómskych), podporiť ich účasť na verejnom živote a zlepšiť kvalitu života ich rodiny. Ich ďalším cieľom je znížiť predsudky väčšinovej spoločnosti voči Rómom, podporiť domácu a európsku integráciu rómskej menšiny, ako aj to, aby hľadali riešenia na problémy Rómov v oblasti sociálnej sféry, zamestnávania, podnikania, starostlivosti o zdravie a vzdelávania.

Do ich základných činností patrí organizácia a rozvoj komunity, zastupovanie a presadenie záujmov, venujú pozornosť zachovaniu a odovzdávaniu rómskych tradícií, organizácii kultúrnych a voľnočasových programov. V záujme realizácie ich cieľov vykonávajú od začiatku rozsiahlu prácu, vyhľadávajú rodiny, najmä rómske, žijúce v odlúčených častiach obce. Zhovárajú sa s nimi a snažia sa zmapovať ich potreby a problémy v rôznych oblastiach (napr. školská integrácia, ďalšie vzdelávanie, vytvorenie domova, prístup k bývaniu, mediácia). Medzi ich činnosťami sa nachádza prevencia (v oblasti zdravia a zdravej životosprávy), kreatívne aktivity pre sebaopoznávanie a rozvoj osobnosti, kultúrne programy a programy pre zachovanie tradícií.

Organizácia vykonáva svoju činnosť v Nyíregyháze, v rámci toho na segregovaných sídliskách, v mestských častiach, predovšetkým v Jósavárosi. Počet obyvateľov tohto mesta je 116 799 (Centrálny štatistický úrad, 2019), podľa výšky populácie je na siedmom mieste v Maďarsku. Podiel rómskych obyvateľov podľa sčítania ľudu v roku 2011 je iba 2% (Centrálny štatistický úrad, 2011), odhadovaný pomer (10–15%) prevyšuje celoštátny priemer (7–9%). V intraviláne Nyíregyházy sa nachádzajú dva výrazné segregáty: osada Huszár a a sídlisko Keleti. Jósaváros je mestská časť v procese segregovania, je to druhé najpočetnejšie sídlisko v Nyíregyháze. Žije tu takmer pätina všetkých obyvateľov, chodia sem linky hromadnej dopravy, nachádzajú sa tu aj obchody a vzdelávacie inštitúcie. Deti tu vyrastajú v prostredí chudobnom na podnety, v prehustených garzónkach vežiakov postavených v sedemdesiatych rokoch minulého storočia (na ploche 21 m² žije až 6 osôb), v 80%-ách tu bývajú Rómovia. Preto je výrazne veľký dopyt po bezplatných službách a programoch zameraných na deti a rodičov (spoločne). Priestory sú zabezpečené v centrálne situovanom komunitnom dome Üveggház, blízko knižnice a ulice Ungvár (v tesnej blízkosti bydliska cieľovej skupiny vo vežiaku „Toronyház“).

Cieľom programu pre podporu vzdelania a starostlivosti v ranom veku je rozvoj schopností a zručností detí do 8 rokov žijúcich v segregácii, presnejšie bývajúcich vo vežiaku Toronyház v Jósavárosi, podpora ich integrácie do jasli, materskej školy a školy, resp. riešenie ich ťažkostí s učením. Ďalším cieľom je znížiť napätie medzi tamojšími miestnymi komunitami a rodinami, rozpor medzi Rómami a Nerómami a posilnenie kooperácie medzi obyvateľmi. Dôležitým cieľom projektu je aktivizovanie miestnej komunity, ich formovanie do samoorganizovanej skupiny, podpora presadzovania záujmov tamojších rodín.

Hlavné prvky programu:

- Podujatie pre nábor nových členov
- Detský klub SZIROM
- Rodičovský klub
- Výlety, voľnočasové rodinné programy
- Supervízia a odborná spolupráca

Program sa začína podujatím pre nábor nových členov z komunity žijúcej v Jósavárosi, v rámci programu ponúkajú organizátori kreatívne tvorivé dielne, prekážkový beh, interaktívne spracovanie rozprávky a maľovanie na tvár.

Detský klub SZIROM sa nachádza v priestoroch miestnej knižnice a v dome Üveggház, kde sa každý týždeň konajú aktivity pre deti v dvoch vekových skupinách. S menšími deťmi, do veku 4 rokov a s rodičmi sa spoločne hrajú so zapojením hudobných a pohybových aktivít. Na pohybovo-rytmických aktivitách pre 5–8 ročné deti sa do popredia dostávajú hry, interaktívne rozprávky, riekanky a ľudové piesne, rôzne hudobné aktivity a kreatívne programové prvky. Cieľom aktivít je podporiť rozvoj znevýhodnených detí v správnom tempe, v prostredí bohatom na podnety, aby strávili svoj voľný čas užitočne a aby sa zlepšili ich komunikačné a sociálne zručnosti, pohyb a jemná motorika. Na aktivitách sa zúčastňujú aj rodičia a preto aj doma vedia uplatňovať naučené cvičenia. Ďalším dôležitým cieľom je rozpoznať prípadné nedostatky, chýbajúce zručnosti, aby mohli deti presmerovať k odborníkovi v pravý čas.

Rodičovský klub sa koná raz do mesiaca, tu sa rodičia stretávajú navzájom a s odborníkmi, môžu sa voľne porozprávať, pričom nadobúdajú poznatky, ktoré pomáhajú vo výchove a rozvoji ich detí. Cieľom klubu je aj to, aby rodičia dokázali zastupovať a presadzovať vlastné záujmy a záujmy svojich detí, aby vedeli nájsť riešenia pre problémy, s ktorými sa stretnú. Vplyvom klubu sa viacerí z rodičov zúčastnili na tréningoch a sú aj takí, ktorí si našli aj prácu.

Výletmi posilňujú spoločné rodinné zážitky a skupinovú dynamiku. Rodiny sa na týchto programoch môžu odtrhnúť od všedných dní a prehľbia sa aj vzťahy medzi rodičmi a deťmi.

So súhlasom rodičov pripravujú portfólio každého dieťaťa, s obsahom podrobných informácií o dieťati až po jeho vnútromaternicový vývoj (na základe rozhovoru s rodičom). V portfóliu zaznamenávajú zmeny a výsledky a tým zabezpečujú monitorovaný vývin. Na aktivitách vedú denníky, ktoré taktiež pomáhajú pri zázname a hodnotení napredovania detí.

Organizácia považuje za dôležité aj to, aby sa sama rozvíjala a posilňovala odbornú spoluprácu v rôznych smeroch. Pravidelne vyhodnocujú vlastnú prácu; za účelom výmeny skúseností sa skontovali s niekoľkými občianskymi združeniami a miestnymi klubmi pre matky a deti. Úzko spolupracujú aj so sociálnou detskou sestrou a ďalšími odborníkmi. (V roku 2020 sa na programe zúčastnil pracovník služby pre pomoc rodinám, ako organizátor programového prvku interaktívne rozprávky.)

Členovia organizácie pracujú už štyri roky vo vežiaku Toronyház v Jósavárosi, v mestskej časti mesta Nyíregyháza, venujú sa najmä rodinám v znevýhodnenom postavení. Už roky vidia nedostatky a problémy a teraz majú takú skúsenosť, že program priniesol do života rodín pravidelnosť, že účastníci sa stali navzájom otvorejšími, smelšie požiadajú ostatných o pomoc alebo radu. Vplyvom programu sa deti ľahšie prispôbia pravidlám a pravidelnému režimu, a to pomáha pri ich integrácii do vzdelávacích inštitúcií.

Kárpátok Alapítvány

KÁRPÁTOK ALAPÍTVÁNY – NADÁCIA KARPATY MAĐARSKO

Člen Medzinárodnej siete
Karpatských nadácií

www.karpatokalapitvany.hu
www.carpathianfoundation.org

Medzinárodná sieť Nadácií Karpaty vznikla v roku 1995 a v roku 2002 bola v Maďarsku zaregistrovaná nadácia Kárpátok Alapítvány ako samostatná organizácia. Poslaním karpatských nadácií je zlepšenie kvality života ľudí žijúcich v regióne, zachovanie spoločenských, etnických, kultúrnych a prírodných hodnôt regiónu a podpora jeho udržateľného rozvoja, predovšetkým v prihraničných regiónoch.

Nadácia sa zaoberá poskytovaním dotácií prostredníctvom žiadostí, realizáciou rozvojových programov a projektov zameraných na podporu znevýhodnených mimomestských regiónov a komunít a taktiež sa venuje aj poskytovaniu štipendií.

Od nášho založenia sme odovzdali takmer 16 miliónov amerických dolárov pre stovky samospráv a neziskových občianskych organizácií. Hlavným strategickým cieľom nadácie je rozvoj ľudských zdrojov v regióne (jednotlivci, organizácie a komunity) v záujme rozvoja regiónov s rizikom segregácie, komunít a menšín v znevýhodnenom postavení, a tým nepriamo aj zníženie chudoby a spoločenskej vylúčenosti.

Hlavným cieľom našich aktuálne prebiehajúcich programov je podpora iniciatív občianskych združení a miestnych komunít fungujúcich v mimomestských znevýhodnených regiónoch, podpora znevýhodnenej mládeže a zvýšenie spoločenskej uvedomelosti.

Autori Bata Boglárka, Szabó Gabriella, Szomor Éva
Lektor: Farkas Zsombor, Szomor Éva
Zodpovedný vydavateľ: Kárpátok Alapítvány-Magyarország, 3300 Eger,
Felvégi u. 53. (Všetky práva vyhradené)
2020.

Tlač: spoločnosť Garamond 91 Kft., Eger, Maďarsko

Naša nadácia sa v zmysle zákona LXXXVI. z roku 2017 považuje za organizáciu so zahraničnou podporou.

Európsky fond regionálneho rozvoja

Interreg

EURÓPSKA ÚNIA

Slovenská republika-Maďarsko

Budujeme partnerstvá

www.skhu.eu

www.viacarpatia-spf.eu

www.karpatokalapitvany.hu

Publikácia vznikla v rámci projektu „Šancu znevýhodneným deťom“, FMP-E/1901/4.1/015, s financovaním Európskej únie a Európskeho fondu pre regionálny rozvoj, s podporou programu Interreg V-A Slovenská republika - Maďarsko a Fondu malých projektov.

Ďalšie informácie o projekte: <https://karpatokalapitvany>

Táto publikácia nemusí nutne odzrkadľovať oficiálne stanovisko Európskej únie.

